

Коберник Галина,
к. пед. н., професор кафедри теорії початкового навчання
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини, Україна

ЕДУКАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ – ОСНОВНИЙ ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ ГУМАННИХ ВЗАЄМИН ШКОЛЯРІВ

Сьогоднішній школі потрібні нові концепції, парадигми й технології виховання, що здатні забезпечити повноцінну підготовку школярів до життя в суспільстві з новим соціально-економічним укладом. Таке виховання може сприяти подоланню кризових явищ у суспільстві: духовної деградації, деформації моральної свідомості, зростанню злочинності тощо. Ефективним засобом удосконалення відносин можна вважати цілеспрямовану педагогізацію середовища шкільного виховання, навчання ціннісному сприйняттю людини людиною, спілкуванню, вмінню співвідносити свої вчинки з вчинками інших людей, свідоме оволодіння головним правилом взаємин («золоте правило» моральності): «Стався до людей так, як ти хочеш, щоб вони ставилися до тебе». Показником для типології освітнього середовища В. Ясвін називає наявність чи відсутність в освітньому середовищі умов і можливостей для розвитку активності (чи пасивності) дитини та її особистісної свободи (чи залежності) [5].

Цей підхід аналогічний позиції Я. Корчака, який виділяє такі чотири типи освітнього середовища: «догматичне освітнє середовище», що сприяє розвитку пасивності і залежності дитини; «кар'єрне освітнє середовище», що сприяє розвитку активності, але залежності дитини; «безтурботне освітнє середовище», що сприяє вільному розвитку дитини, але й зумовлює формування її пасивності; «творче освітнє середовище», що сприяє вільному розвитку активної дитини [1].

Саме творче освітнє середовище ми називаємо едукативним середовищем. Різновидом освітнього середовища є навчальне середовище, яке В. Семеновим

було визначено «як частина соціального середовища, що формується в суспільстві на всіх рівнях його розвитку з метою впливу на молоде покоління» [2, с. 12].

На думку Л. Новикової [3] під створенням виховного середовища слід розуміти, перш за все, зменшення в оточуючому соціальному середовищі стихійного компонента за рахунок організованих удосконалених та зведених у єдину систему виховних впливів. Але виховні впливи різних соціальних мікросистем потребують скоординованості, концентрації та об'єднання спільною метою – виховання дитини. Більш того, необхідно забезпечити організаційно-педагогічні умови та технологічні механізми запобігання негативного впливу оточуючого середовища, подолання його стихійності та некерованості. Таким чином, окремі різноманітні елементи, взаємодіючи між собою та взаємодоповнюючи одне одного, позбавившись своїх негативних, стихійних та некерованих елементів, складаються в одну систему – цілісне виховне середовище.

Першою і основною ознакою едукативного середовища є сутність і характер міжособистісних взаємин, які відбуваються в процесі навчання, тобто це ті відношення, що виникають між суб'єктами даного середовища у ході реалізації своїх навчальних функцій. Фактично це звільнений навчально-виховний потенціал, той простір культурно-навчального діалогу (полілогу), що відбувається між всіма учасниками навчального процесу під час засвоєння програмового матеріалу. Реальна життєва практика дітей при такому підході буде співпадати з процесом навчання і виховання, підтверджувати його цінності й орієнтири, конструювати єдине навчально-виховне середовище, наповнювати освітній простір саме як простір для зустрічі та діалогу суб'єктів навчання та виховання, що стає головною передумовою різнобічного розвитку і саморозвитку особистості. Таке середовище стає втіленням ідеї „школи життя”, яка об'єднуватиме освітню, соціальну, культурну й громадську діяльність всіх учасників єдиного навчального процесу, всі види їхніх комунікацій та взаємовідносин з метою виховання соціально повноцінної особистості та її всебічного, цілісного й творчого розвитку [4].

Реальна життєва практика дітей при такому підході буде співпадати з процесом навчання і виховання, підтверджувати його цінності й орієнтири,

конструювати єдине навчально-виховне середовище, наповнювати освітній простір саме як простір для зустрічі та діалогу суб'єктів навчання та виховання, що стає головною передумовою різнобічного розвитку і саморозвитку особистості.

Завдяки включенню школярів у спільну навчально-пізнавальну діяльність, здійснюється соціалізація, формується ставлення до світу, світогляд, основні мотиви, стимули, форми поведінки, виробляється спрямованість як соціальне ядро особистості. А спільна навчальнопізнавальна діяльність пов'язана з колективною (не фронтальною). Саме такі стратегічні напрями обирають сьогодні національні системи освіти розвинутих країн світу, і саме вони стають основою ринкового успіху приватних навчальних закладів в Україні, умовою їх подальшого розвитку, концептуальним наповненням їхньої освітньої діяльності.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Психологічні засади побудови виховного простору особистості. Особистість в єдиному освітньому просторі: матеріали I Міжнародного освітнього форуму (Запоріжжя, 5 – 7 травня 2010 р.) URL: <http://ukrdeti.com/firstforum/b3.html>
2. Воспитательная деятельность педагога: учеб. пособие для студ. высш. учеб. Заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2007. 336 с. (Профессионализм педагога).
3. Новикова Л. И. Школа и среда. Москва: Знание, 1985. 80 с.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
5. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. Москва: Смысл, 2001. 356 с